

Prof. dr hab. Piotr Kusiewicz

Gdańsk, 30.12.2017 r.

Akademia Muzyczna w Gdańsku

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

MGR. ANNY LICHOROWICZ

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna w Krakowie, Wydział Wokalno-Aktorski, pismo z dnia 5 grudnia 2017 roku informujące o powołaniu mnie na recenzenta przez Radę Wydziału.

Dotyczy

Uchwały Rady Wydziału Wokalno-Aktorskiego nr 4/2016 z dnia 1.02.2016 roku w sprawie:

- wszczęcia, na wniosek **Pani Anny Lichorowicz z dnia 25 stycznia 2016 roku**, przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej wokalistyka
- wyznaczenia promotora
- wyznaczenia recenzentów

Do nadesłanego mi przez przewodniczącą Rady pisma datowanego 5.12.2017 roku, informującego o wszczęciu przewodu doktorskiego i wyznaczeniu mojej osoby na recenzenta pracy doktorskiej Pani mgr Anny Lichorowicz pt. „**Struktura melodyczno-narracyjna partii Cesarzowej w operze Richarda Straussa *Die Frau ohne Schatten* w kontekście szczególnych rozwiązań brzmieniowych i kolorystyki głosu sopranowego**”, została dołączona następująca dokumentacja z posiedzenia Rady Wydziału w dniu 1.02.2016 roku:

- uchwała o wszczęciu przewodu doktorskiego,
- uchwała o wyznaczeniu promotora w osobie ks. dr. hab. Zdzisława Madeja,
- protokoły z przebiegu posiedzenia Rady Wydziału Wokalno-Aktorskiego,
- protokoły Komisji Skrutacyjnej z przeprowadzonych głosowań,
- lista obecności członków Rady Wydziału,
- lista członków Rady Wydziału zaliczanych w dyscyplinie artystycznej wokalistyka do minimum kadrowego,

Powyższe dokumenty zostały podpisane przez przewodniczącą Rady, protokolanta, członków komisji skrutacyjnej. Liczba uprawnionych członków Rady wynosi 11 osób. Na posiedzeniu wszczynającym było obecnych 9 uprawnionych członków Rady. Oddano 9 głosów ważnych, za wszczęciem przewodu było 9 głosów, głosów przeciwnych 0, wstrzymujących 0 głosy. Kworum głosujących w chwili podejmowania uchwały zostało zachowane.

W dokumentacji dotyczącej posiedzenia Rady Wydziału w dniu 1.02.2016 roku dołączono:

- uchwałę o wyznaczeniu recenzentem pracy doktorskiej mgr Anny Lichorowicz mojej osoby, a także dr hab. Ewy Biegas z Akademii Muzycznej w Katowicach
- protokół z przebiegu posiedzenia Rady Wydziału Wokalno-Aktorskiego,
- protokół Komisji Skrutacyjnej z przeprowadzonych głosowań,
- lista obecności członków Rady Wydziału,
- lista członków Rady Wydziału zaliczanych w dyscyplinie artystycznej Wokalistyka do minimum kadrowego

Wskazane powyżej dokumenty opatrzone są podpisami: przewodniczącej Rady, protokolanta, członków komisji skrutacyjnej oraz pieczęcią Dziekana. Liczba uprawnionych członków Rady wynosi 11 osób. Na posiedzeniu było obecnych 9 uprawnionych członków Rady. Oddano 9 głosów ważnych. Za powołaniem recenzentów w obu przypadkach wyniki głosowania były jednakowe: oddano 9 głosów za, głosów przeciwnych 0, wstrzymujących 0. Kworum głosujących w chwili podejmowania uchwały zostało zachowane.

Niniejszym stwierdzam, że przyjęcie tematu pracy doktorskiej, jej koncepcji oraz wszczęcie przewodu doktorskiego, wyznaczenie promotora i recenzentów nie budzi żadnych zastrzeżeń.

Podstawowe dane o Kandydatce

Mgr Anna Lichorowicz urodziła się w Krakowie. Swoją edukację muzyczną rozpoczęła w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia im Stanisława Wiechowicza w Krakowie, gdzie w latach 1989–1995 uczyła się gry na skrzypcach w klasie mgr Lidii Serafin. Edukację muzyczną kontynuowała od 1999 do 2001 roku w Państwowej Szkole Muzycznej II stopnia im. Władysława Żeleńskiego w Krakowie – w klasie śpiewu solowego mgr Lucyny Kaprańskiej. W 2001 roku rozpoczęła studia na Wydziale Wokalno-Aktorskim Akademii Muzycznej w Krakowie w klasie śpiewu solowego Barbary Niewiadomskiej. Dyplom z wyróżnieniem uzyskała w 2007 roku. Jeszcze w czasie studiów odniosła szereg znaczących sukcesów na estradach koncertowych, jak również scenie operowej. Jako studentka II roku wzięła udział w wykonaniu oratorium J. Haydna *Stworzenia świata* w Filharmonii

Krakowskiej pod dyrekcją Wojciecha Czepiela. Debiut operowy odbył się w tym samym czasie w dziele W. A. Mozarta *Dyrektor teatru*. Młoda śpiewaczka wystąpiła w odpowiedzialnej roli Madame Herz. Wskazane występy zaowocowały licznymi zaproszeniami do udziału w koncertach w Filharmoniach Rzeszowskiej i Częstochowskiej. Prezentowany przez młodą śpiewaczkę repertuar zdumiewał wszechstronnością – stanowiły go arie operowe, operetkowe, songi musicalowe, jak również utwory rewiiowo-wodewilowe. W czasie studiów w krakowskiej uczelni rozwijała swoje umiejętności na licznych kursach wokalnych i seminariach pod kierunkiem takich autorytetów wokalnych, jak: prof. J. Schlegel (Niemcy), prof. R. Karczykowski (Polska), prof. B. Riedel (Niemcy), prof. S. Silvestri (Włochy). W roku 2004, decyzją wydziałowej komisji, została oddelegowana jako reprezentantka Akademii Muzycznej w Krakowie do Niemiec na Międzynarodowe Kursy Wokalne w ramach Festiwalu *Oper Oder Spree* na zamku Beeskow (Brandenburgia). W wyniku wytypowania do konkursu wokalnego odbywającego się w ramach festiwalu została laureatką Grand Prix konkursu wokalnego Festiwalu *Oper Oder Spree* w Niemczech. Nagroda zaowocowała propozycją dwuletniej współpracy z festiwalem, a także możliwościami uzyskania stypendiów: vice Prezydenta Brandenburgii Jörga Schönbohma (2004), Ministra Spraw Wewnętrznych (lata 2005, 2006) oraz Minister Nauki Badań i Kultury dr Johanny Wanka (lata 2005, 2006). W ramach współpracy z Festiwalem *Oper Oder Spree* śpiewała w miastach Brandenburgii w wielu spektaklach operowych (m.in.: *Orfeusz i Eurydyka* Ch. W. Glucka w roli Amora oraz *Urowadzenie z seraju* W. A. Mozarta w roli Konstancji). W roku 2006 Anna Lichorowicz rozpoczęła współpracę w festiwalem *I Giorni Della Lirica* we Włoszech, przygotowując partię Adiny w *Napoju miłosnym* G. Donizettiego. Pod koniec studiów współpracowała także z Krakowską Operą Kameralną. Wzięła udział w spektaklu *La festa teatrale* podczas festiwalu *Ars Cameralis* oraz w partii tytułowej w operze *Zaide* W. A. Mozarta. W latach 2006 – 2008 była studentką Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego, na którym zdobyła kwalifikacje pedagogiczne do pracy w zakresie nauczania śpiewu solowego. Po ukończeniu studiów w Akademii Muzycznej w Krakowie związała się ze sceną Opery Wrocławskiej. Jej scenicznym debiutem była rola Roksany w operze *Król Roger* Karola Szymanowskiego pod batutą dyrektora Ewy Michnik. Na scenie operowej do chwili obecnej wystąpiła w dwudziestu pierwszoplanowych rolach – m.in.: Cesarzowa w *Kobiecie bez cienia* R. Straussa, Cio-Cio-San w *Madame Butterfly* G. Pucciniego, Senta w *Latającym Holendrze* R. Wagnera, Desdemona w *Otellu* G. Verdiego, Mimi w *Cyganerii* G. Pucciniego, Liu w *Turandot* G. Pucciniego, Violetta w *Traviacie* G. Verdiego, Rozalinda w *Zemście nietoperza* J. Straussa, tytułowe: Hagith K.

Szymanowskiego i Joanna d'Arc G. Verdiego, Nedda w *Pajacach* R. Leoncavallo, Konstancja w *Urowadzeniu z seraju*, Leila w *Polawiaczach perel* G. Bizeta, Zofia w *Kawalerze srebrnej rózy* R. Straussa, Flora w *Chopinie* G. Oreficego, Siostra Paskalina w *Legendzie o Maryi* B. Martinu, Giulietta w *Opowieściach Hoffmanna* G. Offenbacha, Amor w *Orfeuszu i Eurydyce* Ch. W. Glucka, Zaczarowane Dziewczę Klingsora w *Parsifalu* R. Wagnera, Cajtla w musicalu *Skrzypek na dachu* J. Bocka.

W swoim wykazanym w okresie 8 lat dorobku pracy solistycznej posiada ponad 300 przedstawień scenicznych oraz ponad 200 prezentacji koncertowych.

Godnym podkreślenia jest fakt, który miał w listopadzie 2015 roku – Anna Lichorowicz otrzymała propozycję z mediolańskiej La Scali dotyczącą udziału w próbach oraz przygotowania się do tytułowej roli Joanny d'Arc w otwierającej nowy sezon operowy premierze dzieła G. Verdiego. Propozycja dotyczyła „coverowania” światowej sławy śpiewaczki Anny Netrebko. Pracując pod batutą dyrektora Teatro Alla Scala, Maestro Riccardo Chailly'ego młoda artystka miała okazję doświadczyć pracy w prawdziwej świątyni sztuki operowej.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Anny Lichorowicz pod tytułem „**Struktura melodyczno-narracyjna partii Cesarzowej w operze Richarda Straussa *Die Frau ohne Schatten* w kontekście szczególnych rozwiązań brzmieniowych i kolorystyki głosu sopranowego**” składa się z dzieła artystycznego zapisanego na nośniku CD oraz jego opisu. Dzieło artystyczne stanowią zarejestrowane na żywo w dniu 16 lutego 2016 roku – podczas spektaklu na scenie Opery Wrocławskiej – fragmenty dzieła scenicznego Ryszarda Straussa ukazujące muzyczny obraz Cesarzowej, głównej bohaterki opery.

Kierownictwo muzyczne sprawowała Ewa Michnik.

Obok Doktorantki w roli Cesarzowej obsadę nagranych przedstawienia tworzą:

Cesarz – John Horton Murray

Mamka – Elżbieta Kaczmarzyk

Posłaniec duchów – Jacek Jaskuła

Strażnik Progu Świątyń – Aleksandra Kubas-Kruk

Widmo Młodzieńca – Aleksander Zuchowicz

Głos Sokoła – Joanna Moskowicz

Głos z góry – Jadwiga Postrożna

Barak, farbiarz – Bogusława Szynalski

Żona Baraka – Magdalena Barylak

Braci Baraka – Łukasz Rosiak, Marek Paško, Edward Kluczyk

Strażnicy miejscy – Marek Paško, Zbigniew Kryczka, Łukasz Rosiak

Orkiestra, Chór oraz Chór Dziecięcy Opery Wrocławskiej

Dyrygent – Ewa Michnik

Dzieło artystyczne zostało przygotowane przez Annę Lichorowicz w formie zapisu na nośniku CD. *Die Frau ohne Schatten – Kobieta bez cienia* Ryszarda Straussa należy do unikatowych dzieł operowych rzadko goszczących na scenach operowych na świecie. Wystawienie jej w Operze Wrocławskiej należało do wydarzeń wyjątkowych na dużą skalę. Ten fakt oraz udział Doktorantki w realizacji Straussowskiego utworu scenicznego postawiło samo dzieło artystyczne w świetle szczególnym. Oto mamy możliwość przyjrzenia się jego wyjątkowości w odniesieniu nie tylko do warstwy muzycznej, ale przede wszystkim samej roli Cesarzowej, która jest bardzo poważnym wyzwaniem dla śpiewaczki.

Już w pierwszych taktach arii Cesarzowej z I aktu dostrzegamy trudności techniczne postawione śpiewaczce – wysoka tessitura, bogata ornamentyka budząca skojarzenia z arią Zerbinetty z *Ariadny na Naxos* R. Straussa. Anna Lichorowicz z ogromną łatwością i precyzją porusza się po linii melodycznej zapisu kompozytora. Ornamentacje realizowane są z dużą precyzją, pozwalającą na dokładne określenie wysokości każdego dźwięku, łącznie z osiągniętym w staccato d³. W samej warstwie muzycznej zarówno aria, jak i następujący po niej duet są sprawdzianem umiejętności poruszania się po muzycznych przestrzeniach niełatwej harmonii Straussa, niejednokrotnie utrudniającej punkt zaczepienia intonacyjnego, jak również odnalezienia się w pionach harmonicznym. Mimo masywnego brzmienia orkiestry, głos Doktorantki brzmi doskonale na każdym odcinku skali. Skupienie dźwięku jest perfekcyjne, pozwalające na swobodę operowania głosem, który dociera do słuchacza w każdym odcieniu i wymiarze dynamiki.

Wyselekcjonowane fragmenty z drugiego aktu, mimo braku możliwości śledzenia partii Cesarzowej w kontekście pełnego przebiegu dzieła operowego pozwala na uzmysłowienie stopnia jej trudności. Aria z II aktu przedstawia inny obraz możliwości wokalnych Anny

Lichorowicz zarówno w warstwie emocjonalnej, jak i wokalne. Dostrzegamy tutaj konieczność operowania szerokim wolumenem, co podwyższa stopień trudności w dojściu do utrzymanego d³. Śpiewaczka robi to znakomicie w sposób przekonywający. Śpiewanie szerokich, dramatycznych fraz wywołuje zauważalną wibrację głosu, która dla mnie jest naturalna i w pełni uzasadniona. Zaprezentowane fragmenty III aktu utwierdzają słuchającego w przekonaniu o wyjątkowości partii Cesarzowej. Budzi ona pewne skojarzenia z postaciami (w sensie muzyczno-wokalnym) wspomnianej już *Ariadny na Naxos*. Jest to jakby połączenie trudności technicznych głównej bohaterki opery oraz Zerbinetty. W przypadku Cesarzowej odnajdujemy sumę trudności dwóch różnych postaci, różnych gatunków sopranu. Mamy tutaj autentyczny przykład włoskiego sopranu d'agilita na gruncie muzyki niemieckiej. Zjawisko wyjątkowe! Anna Lichorowicz zdumiewa swoją znakomitą techniką wokalną, brzmieniem i jakością głosu na przestrzeni całej skali, obejmującej ponad trzy oktawy. Wielki Monolog Cesarzowej z III aktu stanowi kwintesencję oczekiwań kompozytora względem realizacji jego twórczego zamysłu przez śpiewaczkę podejmującą tak niełatwe, podziwu godne wyzwanie, Skoki na złożonych interwałach, umiejętność łączenia rejestrów zasługują na najwyższy podziw i uznanie.

Do dzieła artystycznego, zawartego na nośniku elektronicznym, załączona została praca pisemna, w zamyśle będąca jej opisem.

Jest ona zbudowana z trzech logicznie następujących po sobie rozdziałów, gdzie każdy z nich poświęcony został poszczególnemu aktowi opery Straussa. I tak rozdział pierwszy zatytułowany jest „Analityczno-heurystyczna interpretacja partii Cesarzowej w operze Richarda Straussa *Die Frau ohne Schatten* w kontekście przebiegu formy dzieła scenicznego”. Rozdział drugi to „Struktura melodyczno-brzmieniowa partii Cesarzowej w perspektywie kształtu frazy muzycznej u Richarda Straussa – Akt II *Die Frau ohne Schatten* R. Straussa. Natomiast rozdział trzeci to „Przebieg formalny partii wokalne z III Aktu z uwzględnieniem partii solowych oraz duetów. Akt III *Die Frau ohne Schatten* R. Straussa”.

W tak zaproponowanej konwencji, Autorka pracy konsekwentnie zapoznaje czytelnika z poszczególnymi, następującymi po sobie wejściami kreowanej przez siebie bohaterki, szczegółowo opisując swą partię w kontekście sytuacyjnym oraz uwzględniając całość aparatu brzmieniowego (orkiestry i innych solistów). Autorka ponadto zwraca uwagę i wyjaśnia wymagania kompozytorskie dotyczące interpretacji, które są świadectwem artystycznej dojrzałości i świadomości wokalne kandydatki do stopnia doktora sztuk muzycznych.

Omawiana praca to ciekawe studium na temat interesującej opery Straussa, która – trzeba to przyznać – rzadko gości na scenach operowych nie tylko w Polsce.

Jednak zaszczyt pełnienia funkcji recenzenta oznacza również zwrócenie uwagi na pewne mankamenty (w szczególności sposób w aspekcie metodologicznym), które w pracy są również obecne (dla czytelności zostaną one ujęte w punkty).

1. Wydaje się, że lepsze miejsce na zamieszczenie streszczenia tak w języku polskim, jak i w języku angielskim jest koniec pracy, a nie jej początek.

2. Tekst streszczenia (za wyjątkiem wyszczególnienia poszczególnych aktów i scen) znajduje się również w zakończeniu Wstępu (zob. strony 4-6 oraz 36-37). Czy jest to przeoczenie czy świadomy zabieg? Jeśli świadomy zabieg – to czemu miałby on służyć?

3. W streszczeniu, w ostatnim akapicie znajduje się stwierdzenie: „Podstawą do naukowego opracowania powyższego problemu badawczego będzie nagranie spektaklu *live* z Opery Wrocławskiej...”. W tym miejscu muszę zwrócić uwagę na fakt, że Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów bardzo precyzyjnie wyodrębnia obszar nauki oraz obszar sztuki. Podstawą pracy doktorskiej w zakresie sztuk muzycznych jest dzieło artystyczne w postaci płyty CD bądź DVD oraz dołączony opis, który owszem, winien nosić znamiona naukowości i zachowywać wymagania metodologiczne, jednakże ów opis nigdy nie będzie pretendował do dzieła naukowego. Stąd wyrażenie „Podstawą do naukowego opracowania powyższego problemu badawczego...” uważam za niefortunne.

4. Wstęp winien zawierać wprowadzenie w kontekst omawianej problematyki, z uwzględnieniem poszczególnych kroków metodologicznych, omówieniem istniejącej literatury, nagrań, wykonania. W omawianej pracy, główna część wstępu to przybliżenie „życia i twórczości w kontekście opery” Ryszarda Straussa.

5. W pracy brakuje zakończenia, które powinno pomieścić ostateczne wnioski z przeprowadzonej analizy i oglądu omawianej opery.

6. Jedyne przypisy, jakie pojawiają się w pracy (w liczbie 12), zostały umieszczone we wstępie dotyczącym życia i twórczości Straussa.

7. Między innymi na stronach 21, 22 i 23 pojawiają się cytaty, gdzie nie wykazano w postaci przypisów źródła ich pochodzenia.

8. W rozbudowanej bibliografii znajduje się 139 pozycji. Jest to literatura wyłącznie obcojęzyczna – w zdecydowanej większości niemiecka oraz angielska. Wykaz tych prac

zakłada, że zostały one w pracy wykorzystane. Pytanie, jakie się pojawia brzmi następująco: W jakim stopniu ta literatura została wykorzystana w pracy i w jaki sposób zostało to w pracy odnotowane?

Jak wcześniej zapisałem, podstawą przewodu doktorskiego w obszarze sztuki jest dzieło artystyczne. W tym przypadku mamy do czynienia ze znakomitym nagraniem *live* fragmentów dzieła Straussa, które ze względu na swe wyjątkowe walory wykonawcze i artystyczne Kandydatki do stopnia doktora nie budzą żadnych zastrzeżeń. Praca pisemna jest jedynie dopełnieniem i opisem dzieła artystycznego. Tak więc wypunktowane powyżej zastrzeżenia nie mogą mieć decydującego wpływu na odbiór tego, co przy doktoracie w zakresie sztuk muzycznych jest najważniejsze. Zwracam jednak uwagę, że przygotowując pracę pisemną trzeba również zachować należyta staranność i respektować wskazania metodologiczne.

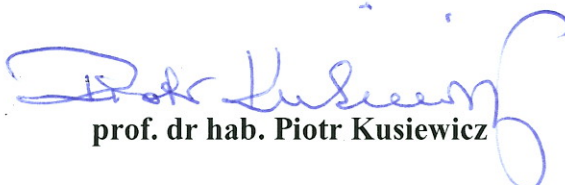
Konkluzja

Praca doktorska mgr Anny Lichorowicz posiada oryginalny, twórczy i edukacyjny charakter przede wszystkim ze względu na temat związany z mało znanym i rzadko wykonywanym dziełem scenicznym Ryszarda Straussa. Wnosi ona interesujący wkład w rozwój reprezentowanej dyscypliny artystycznej. Kandydatka jako doświadczona interpretatorka niezwykle trudnej roli Cesarzowej przekazuje wiedzę i doświadczenie zdobyte na gruncie własnej praktyki. Dzieło w części opisowej jest konsekwencją doświadczenia wykonawczego Doktorantki w pracy nad partią, przenikającego cały proces i czas trwania jej dotychczasowej kariery artystycznej.

Poziom muzyczno-artystyczny Kandydatki jest w pełni satysfakcjonujący. W opisie dzieła doktorantka wykazała się podziwu godną wiedzą teoretyczną i merytoryczną, która w połączeniu z bogatym doświadczeniem artystycznym, pięknie udokumentowanym, stanowi sumę ciekawych wartości, jakimi może się poszczycić.

Pani mgr Anna Lichorowicz rozwiązała założone zagadnienie artystyczne i spełniła tym samym wymagania Ustawy.

Stawiam wniosek o jej przyjęcie.

prof. dr hab. Piotr Kusiewicz